

THEMACOMMISSIE DEKOLONISERING 25 FEBRUARI 2021: TUSSENKOMST CHRISTOPHE PEETERS

Het gebeurt niet zo vaak dat de gemeenteraad discussieert over een 'rapport' zonder tegenspraak van andere maatschappelijke actoren, en zonder een wetenschappelijke onderbouw. Dit is dus de kern van het probleem dat onze discussie vandaag, en op de komende gemeenteraad, beheerst. Waar is de wetenschappelijke onderbouw? Waar zijn de experts?

Het is toch niet te ver gezocht dat men een thema als dekolonisatie zou behandelen op basis van de expertise van historici die zich in dit thema hebben verdiept? Het is toch niet te gek dat de aanpak van discriminatie wordt onderbouwd door insteken van sociologen? Het is toch niet te gek dat wijzigingen in een personeelsbeleid worden onderbouwd door arbeidsmarktspecialisten en juristen?

Niets van dit alles in dit document. Dit is duidelijk een ideologisch, zelfs activistisch document. Op zich is daar niets mis mee. Maar we moeten er ons in het debat duidelijk van bewust zijn dat het ook niet meer is dan dat.

Het gevolg van deze opbouw is immers, dat we van bij het prille begin terecht komen in een symbolenstrijd, in wederzijdse provocaties, onder het tegenwoordig bijzonder populaire motto 'een dag niet verontwaardigd is een dag niet geleefd'.

Niets in dit rapport biedt een basis voor enige objectivering. Dit rapport leest vooral als enerzijds een aanklacht, en anderzijds ideologisch pamflet dat vertrekt vanuit één bepaalde visie op de organisatie van onze samenleving.

Feelings are facts, uiteraard. We kunnen en mogen niet ontkennen dat vele burgers in ons land, ook in Gent helaas, dagelijks geconfronteerd worden met discriminatie en racisme. Dit moeten we krachtadig blijven aanpakken, niet alleen met woorden, maar ook met beleid.

Maar cijfers en feiten hebben ook hun rechten, net als andere visies. De vraag is dus hoe we ooit, vanuit deze tekst, een gedegen en onderbouwd beleid kunnen destilleren, dat niet alleen resultaten oplevert, maar ook een draagvlak bij de brede bevolking.

En daar wringt natuurlijk het schoentje. De heel uitgesproken activistische toon van dit document polariseert het debat, en dwingt iedereen terug in zijn loopgraven. Het onbegrip bij het brede publiek is zowat totaal. De satire en de karikatuur zijn dankbaar voor zoveel inspiratie. De tekst van de Raaskalderij over het verbod op Ons Kookboek in de Gentse bib, legt op subtiele wijze een open zenuw bloot, en toont aan hoe een sereen debat door deze aanpak totaal wordt ondergraven.

Alvorens in te gaan op concrete voorstellen, moeten we dit rapport en de discussie toch even kaderen in een bredere ideologische strijd die zich momenteel afspeelt: de strijd om de identiteit.

Dat vanuit rechtse hoek een identitair discours gevoerd wordt, zal niemand ontkennen. Wat echter meestal in alle toonaarden wordt ontken, is dat een gelijkaardig discours vanuit links steeds luider en nadrukkelijker klinkt. Weliswaar vanuit een ander soort identiteit.

Het gaat hier niet om culturele, linguïstische, grondgebonden identiteit, gebaseerd op tradities uit een homogeen geachte volksgemeenschap, zoals (in een grove veralgemening) het rechtse discours luidt. Ter linkerzijde gaat het eerder over identificatie via gender, ras, afkomst,

Wat beide discoursen in elk geval gemeen hebben, is het baseren van een identiteit, en dus het al dan niet behoren tot een groep, op eerder toevallige kenmerken. Of het nu gaat om geboorteplaats, huidskleur, moedertaal, gender: steeds weer gaat het over kenmerken waarbij het individu in kwestie geen keuze, laat staan vrije wil heeft.

Inherent aan een identitair discours is uiteraard dat gezocht wordt naar verschillen, niet tussen individuen, maar tussen de eigen groep en de anderen. Deze verschillen worden bovendien fors uitvergroot, en bij wijlen gekarikaturiseerd.

Sigmund Freud had het over 'der Narzissmuss der kleinen Differenzen', waarbij bevolkingsgroepen tegenover elkaar staan, net omwille van de grote gelijkenissen, waarbij de kleine verschillen worden uitvergroot tot ergernissen. Jeroen Olyslaegers herinnerde daar recent nog aan in een bijdrage in De Standaard der Letteren, waar hij het onder meer heeft over het begrip Campanillisme, dat precies 100 jaar geleden door Freud werd geïntroduceerd.

Hij heeft het dan over de strijd tussen de Italiaanse steden in de Renaissance, maar het zou evengoed kunnen gaan om de strijd tussen de steden in het Graafschap Vlaanderen, of simpeler, tussen supporters van AA Gent en Club Brugge.

Finaal gaat het uiteraard steeds om (sociaal-economische) machtsposities, en dat blijkt ook uit het rapport van de werkgroep: al op de eerste bladzijde springen de woorden 'Herverdeel de macht!'. Ik kom daarop later nog terug.

Vervolgens wordt een opsomming gegeven van een aantal 'aanbevelingen', concrete acties die een volgens de auteurs hardnekkig, niet uit te roeien en al dan niet immanent racisme definitief moeten verbannen uit onze fiere stede.

Het gaat om praktijktesten; meldpunten; bewustwordingscampagnes voor al die hardnekkige ontkenneren die van zichzelf beweren dat ze geen racist zijn (maar dat omwille van hun geslacht of afkomst blijkbaar per definitie zijn, als weten ze het zelf nog niet); garanties voor dienstverlening aan illegalen; quota voor vanalles en nog wat; het overboord gooien van de vereiste om Nederlands te kennen voor stadsambtenaren; het omvormen van het STAM (dat volgens de opstellers overigens ook een duidelijk elitair karakter heeft); het verwijderen of minstens labelen van boeken in de openbare bibliotheek in de beste traditie van de Index; tot uiteindelijk het verwijderen van standbeelden en het vervangen van straatnamen.

Kortom, een hele waslijst aan voorstellen die niet zouden misstaan in de beknopte handleiding 'hoe start ik een dictatuur'.

We kunnen en zullen het nog veel hebben over enkele concrete voorstellen, en ik zal er ook enkele bespreken. Maar waar ik het eerst wil over hebben, is de toon die spreekt uit het document. Dat men een pamflet wil schrijven om mistoestanden aan te klagen, daar kan ik mee leven. Zola's 'J'accuse' wordt terecht als een van de meesterwerken van de klassieke Franse literatuur gerekend en behoort terecht tot, wel ja, de Franse canon, ook al omdat de feiten die er in werden vermeld aanleiding gaven tot een stevig maatschappelijk debat.

Dit pamflet mist niet alleen de literaire kwaliteit om het te schoppen tot de shortlist van de eventuele Vlaamse canon. Wat het vooral doet, is uitblinken in vooringenomenheid, stereotypering en intentieprocessen.

Men heeft het over eeuwenlange witte, mannelijke en Westerse dominantie. Onwillekeurig bekruipt mij hier het idee dat de Hongkongers stilaan vurig terugverlangen naar die periode, maar goed.

Men heeft over gevestigde witte instellingen en overheden die (hoe durven ze) op de dekolonisatiekar springen en daardoor het debat klaarblijkelijk moedwillig uithollen en reduceren tot diversiteit, wat volgens de auteurs kennelijk een oppervlakkig begrip is.

Men spreekt over ruimtelijke segregatie in een rijk, wit en proper centrum (daar valt trouwens nog een en ander over te zeggen, maar dat is voer voor een ander debat) enerzijds, en een arme, gekleurde en verwaarloosde rand anderzijds. Men zal het graag horen in Sint-Denijs-Westrem en Oostakker.

Participatie moet vooral niet representatief zijn, maar een vorm van reparatie, waarbij wie toevallig blank of man is, er maar beter het zwijgen toe doet.

Onze politie doet per definitie aan etnisch profilen, dat duldt in de tekst geen tegenspraak. Externe partners zoals recruiteringskantoren zijn 'ingebed in een homogene witte structuur'.

Nog volgens de auteurs moeten leerkrachten, docenten en jongeren zich bewust worden van hun denkbeelden en impliciete vooroordelen. Sowieso hebben ze die dus blijkbaar, daar is, zeker als blanke man, geen ontkomen aan. Een zeker determinisme is de auteurs dus niet vreemd.

Ik zou nog een tijdje kunnen doorgaan, maar het punt is wel gemaakt: deze tekst bulkt van de stereotypen, vooroordelen en intentieprocessen.

Om nog even terug aan te pikken bij het identitair discours ter linker- en ter rechterzijde: ze hebben nog een kenmerk gemeen: de onvermoeibare inzet om via de aanpassing van het vocabularium de geesten te laten rijpen, om de harten van het volk goed- of kwaadschiks te veroveren via Newspeak, een model dat in 1948 al treffend werd beschreven door Orwell. De Tael is immers Gansch het Volk, nietwaar.

Laat ons nu, bij wijze van voorbeeld, even kijken wat de gevolgen van deze voorstellen, en van de Newspeak zijn in de grootste culturele instelling van Vlaanderen, onze bibliotheek. Pippi Langkous heeft inmiddels de gemoederen nogal verhit.

Maar we zouden natuurlijk nog andere voorbeelden kunnen geven. Wat te doen met Othello in het meesterwerk van Sir William Shakespeare? Moet die voortaan door het leven als een soort roetpiet?

Of vermelden we gewoon dat deze werken klaarblijkelijk dateren 'van voor onze tijd', toen de bewustwording er nog niet was?

Wat te doen met de Max Havelaar, nochtans een striemende aanklacht tegen koloniale uitbuiting, maar uiteraard een kind van zijn tijd?

Over het woord 'negerkoning' bij Pippi Langkous gesproken. Wat te doen met boeiende historische werken die handelen over de rol en betekenis van UNIA? Vraag aan 100 Vlamingen, en iedereen zal verwijzen naar de naam van het vroegere centrum-Leman.

Ik heb het evenwel over een organisatie die in 1914 werd opgericht, door Marcus Garvey, een zwarte activist van Jamaicaanse oorsprong. Ze had tot doel de Afrikanen en de Afrikaanse diaspora te verenigen, hun zelfrespect te vergroten, en vooral de zwarte Amerikanen meer te leren over een hun erfgoed. Daarnaast streefde de organisatie naar de bevrijding van het Afrikaanse continent van de toen nog heersende koloniale machten, als thuis- en machtsbasis van alle zwarten wereldwijd.

Deze organisatie heette inderdaad UNIA, de Universal Negro Improvement Association, en gaf een tijdschrift uit onder de welluidende titel Negro World, dat voor het eerst 'black is beautiful' promootte. UNIA werd niet alleen een van de eerste massabewegingen in VS, maar lag ook aan de oorsprong van de Black Star Line, die moest instaan voor voor 'repatriëring' vanuit de VS naar Afrika. Dat laatste verhaal was overigens weinig succesvol.

Garvey en UNIA hebben daarna een gigantische invloed uitgeoefend, op Dr. Martin Luther King, op Malcolm X, Nation of Islam en de Black Panthers.

Deze korte uitstap in de geschiedenis om aan te tonen dat woorden van betekenis kunnen veranderen, van trots naar vernedering en terug naar geuzennaam. Moeten we dan bijvoorbeeld het boek 'Negro with a hat', een biografie door Colin Grant van een van de meest legendarische zwarte activisten, te verbannen uit de bibliotheek of te labelen wegens foute woordkeuze.

Ik denk dus dat we met dit rapport compleet op het foute spoor zitten. Vanzelfsprekend ent dit document zich op het woke-discours ter linkerzijde, en het daarmee verbonden neo-iconoclasmie, waarbij nieuwe beeldenstormers letterlijk en figuurlijk symbolen willen neerhalen die volgens hen niet stroken met hun nieuwe orthodoxie.

In dezelfde lijn ligt overigens het creëren van zogenaamde safe spaces aan universiteiten, om de teergevoelige zielen te vrijwaren van andere meningen en visies. Zoals Marc Elchardus terecht opmerkt, de complete ontkenning van het wezen van een universiteit. Hierin kunnen we ook het labelen van boeken in de bibliotheek plaatsen. De auteurs van dit rapport gaan er blijkbaar ook van uit dat mensen te dom zijn om zelf te beseffen dat werken in een andere tijd zijn geschreven, of te kwetsbaar om zaken in de context van hun tijd te plaatsen. Dit is ronduit arrogant en neerbuigend.

Het is dus duidelijk dat we met dit document eigenlijk weinig aankunnen. Het is duidelijk dat dit document geen wezenlijke, en al zeker geen serene, bijdrage levert tot een ernstig, onderbouwd en gedegen debat over nochtans fundamentele problemen die zich in onze samenleving stellen. Hoogstens kan dit pamflet passen in een bijzonder moeilijke maar vooral theoretische en filosofische discussie.

Dit betekent evenwel niet dat we niet in het reine moeten komen met ons verleden, zoals ook de Duitsers hebben moeten doen na de Tweede Wereldoorlog, de Fransen na Indochina en Algerije, en zoals de Nederlanders misschien ook wel eens moeten doen inzake Indonesië. Dit kan via het onderwijs, via publicaties en door educatie, maar dan wel op basis van gedegen en wetenschappelijk onderbouwd historisch onderzoek. Niet dus op basis van een samenraapsel van clichés.

Dit betekent ook niet, dat we doof moeten blijven voor een aantal ernstige problemen in onze samenleving, die mogelijkerwijze nog versterkt worden door de huidige pandemie, en die, goed verborgen tussen de gezwollen retoriek, in dit document worden aangekaart.

Naar mijn inschatting gaat het hier minder om een raciale of genderproblematiek, wel om een sociale. De ongelijkheid is in onze Westerse samenleving nog nooit zo klein geweest, minstens op papier.

Burgers hebben in onze Westerse liberale democratieën onvervreembare individuele rechten, ongeacht hun al even individuele en even onvervreembare kenmerken, zoals ras, afkomst, geslacht of gender. De top van het bedrijfsleven vervrouwelijkt zienderogen, en in het basisonderwijs is het stilaan met een loep zoeken naar een mannelijke onderwijzer.

Het probleem zit hem niet zozeer in ras, afkomst of gender, maar wel in de sociale positie van mensen. Sociale achtergrond is duidelijker veel determinerender voor succes in opleiding, werk, huisvesting en zelfs gezondheid dan raciale of genderachtergrond. Het gaat niet over een wit en/of mannelijk privilege, maar over een sociaal privilege.

In die zin ben ik het volledig eens met de analyse die Pascal Bruckner maakt in zijn nieuwe boek 'Un coupable presque parfait', dat achterstand een kwestie is van sociale slagkracht en geld.

Het zal dus op het sociale zijn dat we moeten inzetten. Forser inzetten dus op ongelijkheid, op een rechtvaardig fiscaal systeem. Op onderwijs. Op huisvesting. Op gezondheidszorg. Voor wie het nodig heeft, om sociale en niet om raciale redenen.

In het Westen zijn we niet alleen in staat om daar, financieel en technologisch, iets aan te doen, maar alleen in het Westen kunnen we daar in volle openheid over debatteren, zonder risico op deportatie of erger. Vraag aan een willekeurige Oeigoer, Tibetaan, Egyptenaar, Venezolaan of noem maar op wat echt essentieel is, en het antwoord zal ongetwijfeld zelfbeschikking zijn. Sociale kansen horen daar uiteraard bij.

Als liberaal zie ik elke mens uiteraard als individu, bekleed met die onvervreembare fundamentele rechten die ik eerder heb vernoemd. Tegelijk zie ik met ongerustheid een steeds scherpere polarisatie tussen twee identitaire discoursen, extremen van rechts en links, die elkaar versterken. Ze vinden elkaar in hun fundamentele doelstelling: de ontmanteling van de Westerse liberale democratie.

Daar doen liberalen niet aan mee, en naar ik hoop ook de andere democratische stromingen niet.

Laat ons dan ook dit document beschouwen als wat het ook is: een activistisch, ideologisch en symbolisch pamflet. Geen stuk om een draagvlak op te bouwen, laat staan een beleid.

Voor de rest kijken we beter naar maatregelen die écht een impact hebben op sociale achterstelling, zonder de symboliek, zonder de hoogdravende termen, zonder de Newspeak, zonder de gratuite veralgemeningen, zonder de vooroordelen.

In een liberale democratie heeft iedereen recht op een eigen mening, niet op eigen feiten. Met dit document is in elk geval niemand ook maar één stap vooruitgeholpen, helaas, misschien wel in tegendeel. Ik vrees dat een goedbedoelde, maar naïeve poging om een fundamenteel debat op gang te trekken over meer begrip, aanvaarding en verbinding, helaas alleen maar geleid heeft tot meer Campanillisme en vervreemding.